

RECENZÍÓK

ARTNER Ramona

Egy közbiztonsági őrtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig

A szerző Európa legnagyobb múltú rendvédelmi testülettípusának a csendőrségnek a történetét mutatja be alkotásában. A francia indíttatású szervezet eredetét a XIII. századig vezeti vissza, majd nyomon követi annak elterjedését Európában. Végül pedig a magyarországi bevezetésének az okait taglalja a neoabszolutizmus és a dualizmus körülményei között. A dolgozat elolvasása nyomán nyilvánvalóvá válik, hogy a csendőrség, mint rendvédelmi szervezettípus hosszú és eredményes utat tett meg addig, amíg – Tisza Kálmán elhatározása nyomán – felállították a Magyar Királyi Csendőrséget, a magyar Szent Korona alá tartozó vidéki területek rendvédelmének biztosítása céljából. A tanulmányból egyértelműen kiderül, hogy – a napjainkban búvópatakként felszínre kerülő – önkormányzati rendőrségi modell már a XIX. század utolsó negyedében megbukott Magyarországon. E bukás volt a legfontosabb oka a Magyar Királyi Csendőrség felállításának.

ARTNER Ramona

Hírszerzés a dualizmuskori Magyar Királyságban

Az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen hírszerző szervezete a véderő kötelékében működő Evidenzbüro volt. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a dualista államalakulat más szervezetei esetenként ne folytattak volna hírszerző tevékenységet. A hírszerző munkát pedig segítették a dualista államalakulat e tevékenységet nem folytató szervezetei is. Ily módon érthető, hogy a nemzetközi összehasonlításban meglehetősen csekély költségvetéssel rendelkező Evidenzbüro hogyan volt képes mégis elismerésre méltó eredményeket létrehozni. A tényeket korrekt módon bemutató dolgozat legfőbb erénye mégsem a történelmi adatok ismertetése. A lényeg a sorok között olvasható. Nevezetesen az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzését nem a célszágok közvéleményének a formálásába való beavatkozás, a lakosság különböző rétegeinek és csoportjainak az egymás elleni uszítása jelentette, annak ellenére, hogy ezen módszereket a dualista államalakulattal szemben álló országok nem mellőzték. Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerző tevékenysége valóban a szükségesnek ítélt információk megszerzésére irányult. Ennek érdekében pedig felhasználta a felderítés nyílt és titkos eszköztárát egyaránt.

CSAPÓ Csaba – PARÁDI József

Az államfő magyarországi védelme az Osztrák-Magyar Monarchiában

A dualista államalakulat körülményeiből fakadóan Ferenc József osztrák császár és magyar király udvartartása és személyi védelme is speciális helyet foglalt el a dualizmus rendszerében. A tanulmány az uralkodónak és közvetlen környezetének védelme terén a testőrségek, és a magyar rendvédelmi testületek valamint segítők szerepét vizsgálja. Egyértelműen kiderül, hogy a testőrségeknek a haderőhöz tartozása a katonai külsőségekből fakadó tévhit. A testőrségi szolgálat érdekes elemét villantja fel a szerzőpáros azáltal, hogy bemutatja a testőregyenruhán megjelenő katonai rendfokozatok, mely – sokkal nagyobb – katonai ranggal voltak megegyezők.

FORRÓ János

A rendvédelmi szervezetek sajátos tevékenysége Fejér vármegyében 1944 őszétől 1945 tavaszáig

A szerző a második világháború fejér megyei harcainak a térség rendvédelmi testületeinek a szerepét vizsgálta tanulmányában. A háborús időszakban is a Magyar Királyi Csendőrség töltött be kulcsszerepet a rendfenntartásban. A csendőrségnek egyrészt az ország vezetése biztosított vezető pozíciót a rendvédelemben. Másrészt pedig a személyi állomány felkészültsége, a testületen belüli függelmi viszonyok és a szervezeti felépítés tette alkalmassá a Magyar Királyi Csendőrséget arra, hogy a harctevékenység térségének speciális rendvédelmi teendőit eredményesen elláthassa. A testület személyi állományának egyben tragédiáját is képezte a fegyelmezettség és a katonai felkészültsége, mivel előszeretettel vetették be a csendőr csapatokat – kellő fegyverzet hiányában is – a legveszélyesebb helyeken. A parancsnokságok ugyanis biztosak lehettek abban, hogy a csendőrök a végsőkig kitartanak. Ennek azonban az lett a következménye, hogy a harcba vetett személyi állomány többsége megsemmisült. A helyzet furcsasága, hogy amikor Székesfehérvár védelmében a szovjet csapatokkal szemben folytatott harcok során a csendőrök életüket áldozták a debreceni ideiglenes kormány döntött a testület feloszlásáról, személyi állományának – beleértve az özvegyeket is – a meghurcoltatásáról.

NAGY Ákos Péter

A magyar rendvédelem belbiztonsági szolgálata 1945–1995

A szerző a magyar rendvédelem különböző állammodellek között megvalósuló belbiztonsági szervezeteinek történetét tárta fel dolgozatában. A „ki kit győz le” időszak, majd a magyar pártállam kemény és puha diktatúra időszakának magyar rendvédelmi rendszere rendelkezett belbiztonsági szolgálattal. Ezek a szolgálatok híven tükrözték az állam berendezkedésének lényegét, az aktuális rendvédelmi modell tartalmát. Ezt a szolgálatot alakították át a rendszerváltás nyomán az új elvárásoknak megfelelően. Bárhogy is nevezték azonban a szolgálatot, annak célja minden időben kettős volt. Egyrészt a magyar rendvédelmi szervezetekben szolgálatot teljesítők tevékenységét kívánták a hatályos elvárások keretei közé szorítani. Másrészt pedig a mindenkorai kormányzat felügyeletét volt hivatott biztosítani. Ennek a felügyeletnek a tartalma és a jellege változott az aktuális társadalmi berendezkedéstől függően.

NAGY Ákos Péter

A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata 2000–2010

A magyar rendvédelem történetében korábban elképzelhetetlen szervezet kialakítására került sor az ezredfordulón. Külön szervezetet alakítottak ki a magyar rendvédelmi testületek személyi állományának a felügyelete céljából, illetve az ellenük irányuló káros hatások kivédése miatt. Az új szervezetnek voltak ugyan előzményei az irányító tárca struktúrájában illetve a későbbiek során a rendőri testületen belül e feladatkörre elkülönült részleg formájában. A rendőri szervezetek közé betagolt testületként azonban e tevékenységi körre először a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata formájában került sor. A szerző ugyan lépi túl a történelmi események és folyamatok feltárását, azonban nyilvánvaló, hogy a megváltozott környezet, a megváltozott személyi állomány és az állományviszonyból fakadó feltételek változásai idézték elő a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálata szervezet felállításának a szükségességét. Működése bizonyította, hogy a szervezetre szükség volt, illetve

a fejlesztése is indokolt. Ez azonban már egy újabb témához a magyar állam működéséhez, azon belül a nemzetvédelmi testületek feladatköréhez vezet, amely témát a szerző külön alkotásban kívánta feltárni.

PARÁDI József

A dualista Magyarország határőrizete a migráció tükrében

A szerző elsőként a határőrizet és a határvédelem fogalmát választotta el egymástól, ezt követően pedig a határőrizet rész elemeit tisztázta. Az alapfogalmak definiálását követően pedig a dualizmuskori Magyar Királyság határőrizeti helyzetét ismertette.

Bemutatásra került a szomszédos országok határőrizete is, nevezetesen az Osztrák Császárságé, a Román Királyságé, valamint a Szerb Királyságé. Ennek kapcsán utalás történt a Bolgár Királyságra is.

A dualizmuskori magyar határőrizet a magyar határőrizet fejlődéstörténetében a polgári magyar határőrizeti struktúra kiépülésének a korszaka. A szerző sorra veszi a magyar állam mindazon szervezeteit, amelyek a határőrizetben részt vesznek és bemutatja a testületek azon részeinek a tevékenységét, amely a határőrizeti feladatok megvalósításában részt vettek.

A szerző egyben bemutatja azt a folyamatot, melynek során a magyar állam eljutott a közös, birodalmi határok őrzésétől, a speciális magyar igényeket is szem előtt tartó nemzeti határőrizetig. Ez a határőrizet alapjaiban tért el, a harmadik évezred elején megvalósuló magyar határőrizettől. A határőrizetet a társrendvédelmi testületek határ menti alakulatai végezték, mégpedig azokat a határőrizeti feladatokat látták el, amelyek a testületi alpfeladatokkal harmonizáltak. A határőrizet irányítását, a távolsági határforgalom ellenőrzését pedig a Magyar Királyi Határrendőrség végezte.

A tanulmányban bemutatásra kerültek a vizsgált időszak határőrizetének fejlődési szakaszai, a szakaszok jellemzői. A tanulmány végén pedig a dualista Magyarország határőrizetének leglényegesebb elemei összehasonlításra kerültek a közép-európai határőrizet fejlődési tendenciáival. Ennek keretében került megállapításra, hogy közép-európai általános jelenség a határőrizet átkerülése a pénzügyi tárcától a belügyi tárcához. Az Osztrák-Magyar Monarchiára jellemző, hogy a határőrizetben, béke időszakban a haderő nem kap szerepet. A Magyar Királyságra jellemző specifikum, hogy a határőrizetben vezető szaktestületeként rendőri szervezet jelenik meg.

PARÁDI József

Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége

A polgári magyar állam rendvédelmének egyik határőrizeti szervezeteként működött a határszéli csendőrség. A magyar állam a kiegyezés nyomán felszámolta a katonai típusú határőrizetét. Helyette a rendvédelmi testületek látták el olyan részhatárőrizeti feladatokat, amelyek összhangban álltak alpfeladataikkal. A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatokba történő bevonására – a magyar belügyminisztérium csendőr tisztből álló küldöttségének – az osztrák örökös tartományokban és Bosznia-Hercegovinában megvalósított tanulmányútja nyomán került sor. A csendőr tiszti delegáció tapasztalatai alapján vonták be a Magyar Királyi Csendőrséget a Magyar Királyságnak az Osztrák-Magyar Monarchia határaival egybe eső határszakaszán a határőrizetbe. A határszéli csendőrség a dualizmus időszakában a csendőrségen belül fegyvernem jelleggel működött. A határszéli csendőrség feladatai módosultak ugyan, de működése során – 1891-től 1919-ig – mindvégig a magyar határőrizet meghatározó részét alkotta. A Magyar Királyi Csendőrség történetében ilyen jellegű szolgálati ág sem korábban sem pedig a későbbiek során nem működött. A testület működése során máig ható tapasztalatok keletkeztek. A határszéli csendőrség léte az Osztrák-Magyar Monarchia specialitásának tekinthető, hiszen a dualista monarchiától nyugatra a vámügyi szervezetek, keletre pedig a haderő látta el a határőrizeti feladatokat.

PARÁDI József

Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében

A szerző a polgári magyar rendvédelem humán viszonyrendszerének tapasztalatait foglalja össze művében. A humán rendszer lényegéhez tartozott, hogy – néhány specialitástól eltekintve – nem tért el az állami alkalmazottak egészére vonatkozó szabályozástól. A rendszerbe belépők kiszámítható, a képességüktől és a szorgalmuktól függő karriert valósíthattak meg, amely egyben mentes volt a főnöki szubjektívizmustól is. Nem a piaci viszonyok szerint működött az állami alkalmazottak dotálása, hanem egységes alapelv volt, hogy az államnak kötelessége alkalmazottai számára a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket biztosítani. Ezért a juttatások sem merültek ki csupán a fizetésben. Sőt az ellátmány jelentős része nem szűnt meg az aktív állományal, hanem élethosszig tartott.

SUBA János

Szovjetunió és Magyarország közötti határvonal kitézése 1947–1949

A szerző tanulmányában jól érzékelteti, hogy milyen nehézségek merültek fel a szovjet-magyar határ kitézése során. E nehézségek kisebbik részét alkották a helyenként mostoha terepviszonyok, illetve időjárási körülmények, valamint a szoros határidő. A legnagyobb nehézséget a nyugati és a keleti kultúra közötti különbség képezte, amely a határok kijelölése során az eltérő térképrendszerekben és eljárásokban öltött testet. Ennek az egyeztetése felülmúlt minden más nehézséget. A magyar szakemberek azonban – nem csekély szaktudás birtokában e nehézségen is felülemelkedtek, bár folytonos versenyben álltak az idővel, mivel a határidő kijelölésekor nem voltak tekintettel az eltérő rendszerek összehangolása időigényére.

SZIKINGER István

A magyar rendvédelem jogi alapjai.

A szerző a címben foglaltakhoz képest szélesebb alapon – az emberi jogok érvényesülésének a témáját is vizsgálva – foglalkozik a magyar rendvédelem jogi szabályozásával. A magyar rendvédelem fejlődését abból a szemszögből vizsgálja és értékeli, hogy különböző korokban és társadalmi, gazdasági, politikai berendezkedésekben megvalósult magyar rendvédelmi modellek mennyiben felelnek meg napjaink liberális elvárásainak. A korabeli elvárásoknak való megfelelés, a testület hatékonysága, a korabeli jogelméleti nézetekkel való összhang, illetve disszonancia stb. mint vizsgálati szempontok kevésbé érvényesülnek a dolgozatban. A szerző attól függően minősíti az egyes korszakok magyar rendvédelmét, hogy azok a XX. század végi magyar liberális elvárásokkal milyen mértékben hozhatók összhangba.

SZIKINGER István

Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában

A szerző visszapillantás formájában a Mezei Rendőrség és a neoabszolutizmus rendvédelmi testületeiből kiindulva vizsgálja a témakört. Lényegében végigtekint a dualista Magyarország valamennyi fegyveres szervezetén, amely a rendvédelemben részt vett valamilyen formában, így abból a véderőt sem hagyta ki. A testületek szervezetével, létszámával, kiképzésével, stb. a szerző egyáltalán nem, vagy legfeljebb érintőlegesen foglalkozik. Vizsgálódása terepnumát az érintett testületeket létrehozó, működésüket szabályozó törvények és rendeletek alkották. E tekintetben a XX. század végi liberális elvekkel ütközteti a korabeli állapotokat és ennek megfelelően minősíti a helyzetet.